

ÁDÁM ÁGNES DR.

SE, Családorvosi Tanszék, ZESZ Hipertónia Centrum, Budapest

OSAS – A TERÁPIAREZISZTENS HIPERTÓNIA GYAKORI OKA

AZ OSAS (OBSTRUKTÍV ALVÁSI APNOE SZINDRÓMA) GYAKORI KÓRKÉP, A LAKOSSÁG TÖBB MINT 10%-ÁT ÉRINTI. KOMOLY KARDIOVASZKULÁRIS RIZIKÓFAKTOR ÉS TÁRSBETEGSÉG. SZÜRÉSÉVEL, MEGTALÁLÁSÁVAL, ÉS MEGFELELŐ KEZELÉSÉVEL MEGELŐZHETŐK A KÉSŐBBI SZÖVŐDMÉNYEK, A STROKE, A KARDIOVASZKULÁRIS BETEGSÉGEK, ÉS AZ ELALVÁSOS BALESETEK.

JELENTŐSEN ALULDIAGNOSZTIZÁLT, PEDIG SOKSZOR A TERÁPIAREZISZTENS HIPERTÓNIA HÁTTÉRÉBEN FELFEDEZVE, ÉS OKI TERÁPIÁT ALKALMAZVA A VÉRNYOMÁS KÖNNYEBBEN BEÁLLÍTHATÓ, NORMALIZÁLHATÓ.

AZ ABPM-VIZSGÁLAT NON-DIPPER HIPERTÓNIAISAI KÖZÖTT JÓVAL GYAKORIBB AZ OSAS ELŐFORDULÁSA. NÁLUK AZ ALVÁSLABOR POLISZOMNOGRAFIÁS VIZSGÁLATA IGAZOLHATJA A LÉGZÉSZAVAR FENNÁLLÁSÁT.

AZ ALVÁS ALATTI APNOÉK HYPOXIÁS SZAKASZAI SÚLYOS STRESSZÁLLAPOTOT GENERÁLVA HIPERTÓNIÁT OKOZNAK. AZ ANTIHIPERTENZÍV GYÓGYSZERES BEÁLLÍTÁS, CSAK TÜNETI KEZELÉS MARAD, AMÍG AZ OKOT NEM GYÓGYÍTJUK CPAP-PAL.

Kulcsszavak: OSAS (Obstruktív alvási apnoe szindróma), ABPM-vizsgálat, non-dipper hipertónia, kardiovaszkuláris rizikófaktor, elalvásos balesetek

OSAS AS A FREQUENT REASON FOR RESISTANT HYPERTENSION. OSAS (OBSTRUCTIVE SLEEP APNEA SYNDROME) IS A FREQUENT DISORDER THAT AFFECTS MORE THAN 10% OF THE POPULATION. IT'S A SERIOUS CARDIO-VASCULAR RISK FACTOR AND COMORBIDITY. BY ITS MEDICAL SCREENING, DIAGNOSIS AND PROPER TREATMENT, FURTHER COMPLICATIONS, STROKE, CARDIO-VASCULAR DISEASES AND FALLING ASLEEP WHILE DRIVING ACCIDENTS CAN BE PREVENTED.

IT IS SIGNIFICANTLY UNDERDIAGNOSED, ALTHOUGH WITH ITS DISCOVERY BEHIND RESISTANT HYPERTENSION AND THE USE OF ETIOLOGICAL TREATMENT, BLOOD PRESSURE CAN OFTEN BE ADJUSTED AND NORMALISED MORE EASILY.

THERE IS A MUCH MORE FREQUENT OCCURRENCE OF OSAS AMONG NON-DIPPER HYPERTENSIVE PATIENTS OF THE ABPM TEST. IN THEIR CASE, THE POLYSOMNOGRAPHIC RECORD OF THE SLEEP LAB COULD PROVE THE EXISTENCE OF BREATHING DISORDER.

THE HYPOXIA STAGES OF SLEEP APNEA CAUSE HYPERTENSION BY GENERATING A STATE OF SEVERE STRESS. ANTI-HYPERTENSIVE MEDICATION WILL ONLY REMAIN SYMPTOMATIC TREATMENT UNLESS WE TREAT THE CAUSE BY CPAP.

Keywords: OSAS (Obstructive Sleep Apnea Syndrome), ABPM monitoring, non-dipper hypertension, cardio-vascular risk factor, falling asleep while driving accidents

EPIDEMIOLOGIA ÉS DIAGNOSZTIKA

Az OSAS (Obstruktív alvási apnoe szindróma) gyakori kórkép, a lakosság több mint 10%-át érinti, közülük elsősorban a férfiakat (1). Az OSAS fő klinikai tünetei: az alvás alatt gyakran ismétlődő apnoe-horkolás-horkantás trias, a nappali aluszékonyság, gyakori éjszakai felébredések nycturiával,

izzadákonysággal, reggeli gyengeség, fejfájás.

OSAS gyakran található elhízott egyéneknél, egyéb társuló rizikófaktorok hiányában is. A fő rizikófaktorok közé sorolják még az életkort, a dohányzást, az alkoholfogyasztást és mindennekelőtt a horkolást előidéző felső légúti rendellenességeket.

A diagnózis felállításában segít az ambuláns is végezhető respiratóri-

kus poligráfia, de aranystandard az alváslaboratóriumi polyszomnográfiai vizsgálat. Az OSAS diagnózisa és klasszifikációja az obstruktív apnoe és hypopnoe óránkénti száma, azaz az apnoe-hypopnoe index (AHI) alapján történik. Az OSAS kritériuma klinikai tünetek esetén AHI 5-15 enyhe, AHI: 15-30 esetén középsúlyos, 30 felett pedig súlyos OSAS-ról beszélünk.

AZ OSAS-HOZ TÁRSULÓ HIPERTÓNIA PREVALENCIÁJA ÉS JELLEGZETESSÉGEI

A hipertónia prevalenciája OSAS esetén megközelíti a 60%-ot, és az AHI-val arányosan növekszik (2). A hipertóniás betegek körében az OSAS prevalenciája mintegy 30%, ennél jelentősen nagyobb a terápiarezisztens hipertóniások körében (3).

A hajlamosító tényezők között a hasi obesitas és a hyperinsulinaemia emelhető ki. Az OSAS-ban szenvedő betegeknek azonban magasabb az éhomi vércukor, inzulin és hemoglobin A_{1c}-szintjük, mint az alvási apnoében nem szenvedő, azonos testsúlyú egyénekben (4).

Az éjszakai apnoék következtében kialakuló hypoxia, a baroreflex érzékenységének csökkenése, a szimpatikus idegrendszer aktivitásának fokozódása, éjszakai stresszállapotot generál. Ez váltja ki az emelkedett éjszakai, majd nappalra áthúzódva az emelkedett nappali vérnyomást. Az OSAS-hoz társuló hipertónia jellegzetesen izolált diasztolés formában kezdődik és gyakori a non-dipper kórforma, amikor a 24 órás ABPM-vizsgálat során elmarad az éjszakai vérnyomáscsökkenés (5). Az OSAS-hoz társuló hipertónia esetén a rendelői vérnyomásmérés alábecsülheti a tényleges vérnyomást, mivel gyakori a maszkírozott, illetve az izoláltan nocturnális hipertónia (4). További jellegzetesség az éjszakai vérnyomásvariabilitás fokozódása, amit az ABPM éjszakai vérnyomásátlagának emelkedett szórása (SD > 12/8 Hgmm) mutat. Az ABPM (ambulatory blood pressure monitoring) alkalmas eszköz ezen jellegzetességek kimutatására.

Az OSAS előszűrésére az ABPM alkalmas eszköz (23).

A randomizált, kontrollált tanulmányok metaanalízise azt mutatta, hogy az alvási apnoe folyamatos pozitív nyomású légsín (CPAP) kezelése kissé, de szignifikánsan csökkenti mind a rendelői vérnyomást (3,3/2,9 Hgmm-rel), mind a 24 órás ambuláns vérnyomást (3,6/3,5 Hgmm-rel) és különösen az éjszakai ambuláns szisztolés vérnyomást (4,9 Hgmm-rel) (6). Az éjszakai vérnyomás csökkentésének jelentőségét fokozza, hogy az éjszakai szisztolés vérnyomás erősebben előre-

jelzője a kardiovaszkuláris történéseknek, mint a nappali vérnyomás (7). OSAS-hoz társult hipertónia esetén a balkamra-hipertónia szignifikánsan gyakoribb a vérnyomástól függetlenül is, és előfordulása növekszik az OSAS súlyosságával (8).

AZ OSAS ÉS A KARDIOVASZKULÁRIS KOCKÁZAT

Egyértelműen bizonyított, hogy az OSAS kardiovaszkuláris eseményeket idézhet elő, és súlyosbíthat, valamint fokozza a kardiovaszkuláris- és az összhalálozás kockázatát (13–16). Az OSAS okozta éjszakai stressz, koronáriabetegségben elősegíti az éjszakai iszkémia kialakulását (9). Ezért a szívinfarktus, a szívelégtelenség, az aritmiák, és a vezetési zavarok előfordulása gyakoribb. Az anamnézisben szereplő horkolás biztosan fokozza a stroke kockázatát (10). Az OSAS prevalenciája magas a stroke-os betegek esetében, és együtt kedvezőtlenebb kimenetellel járhat (11). Az OSAS egyértelműen fokozza az éjszakai hirtelen szívhalál kockázatát (12). Egy nagy betegszámú, 10 éves követéses megfigyeléses vizsgálat szerint a középsúlyos OSAS-ban szenvedő férfiakban (apnoe-hypopnoe index >20/óra) a kardiovaszkuláris mortalitás kockázata extrém mértékű volt (8 év alatt >40%). Az adekvát CPAP-kezelés a kockázatot igen jelentősen mérsékelte (13). A CPAP-kezelés bizonyítottan fokozza a baroreflex érzékenységet és csökkenti a szimpatikus aktivitást (17–21).

A III. Magyar Kardiovaszkuláris Konszenzus Konferencián az OSAS az újabb („emerging”) kockázati tényezők között jelentős hangsúlyt kapott; az új kardio-metabolikus rizikófaktorok közé sorolták be (emelkedett húgysavszint, inzulinrezisztencia, Lp(a), ApoB, ApoA1, CRP, PAI-1), ezektől azzal különböztetve meg, hogy az OSAS nemcsak kockázati jelző, hanem bizonyos szintjén túl (apnoe-hypopnoe index >30/óra) önmagában is nagy rizikót jelző állapot (22). Magyar epidemiológiai adat eddig kevés született. Lényegesen aluldiagnosztizált kórkép. *Ádám és munkatársai* praxisukban 10 év OSAS szűrés adatait közölték. ABPM-vizsgálattal talált non-dipper hipertóniások között jóval magasabb az OSAS előfordulása. Ennek alapján az akkor 2878 fős

praxisban 134 főt (69 nő, 65 férfi) szűrték ki. Előfordulási gyakoriság: 4,66% (23).

A szűrést kiterjesztették a Zuglóban, 2014 februárjában létesített Hipertónia Centrumra is.

Az eddig feldolgozott adataik szerint a rendelésen összesen 734 páciens járt (524 nő, 210 férfi). 421 ABPM-vizsgálat során, 209 dipper, és 212 non-dipper hipertóniást találtak.

157 beteget a Honvéd Kórház alvászabvány labor poliszomnografiás vizsgálatára küldték.

Eddig 54 betegnél igazolódott az OSAS, súlyos OSAS miatt 36 beteg már CPAP-kezelést kap.

Ezek a figyelemreméltó adatok is alátámasztják, hogy kiemelten fontos és szükséges, az OSAS szűrésére felhívni az orvosok figyelmét. A hatályos jogszabály 2015 áprilisa óta, a jogosítvány orvosi vizsgálatánál, kötelezi a háziorvosokat az OSAS szűrésére. Ez azért indokolt, hiszen az elalvásos esetek magas száma az OSAS számlájára írható.

Az ABPM-vizsgálattal regisztrált non-dipper görbe mindenképpen vesse fel OSAS gyanúját! A kezelésre adott nem megfelelő válasz rezisztens jellege, ugyancsak OSAS-ra utalhat.

Sok későbbi kardiovaszkuláris esemény elkerülhető, megelőzhető lenne, az időben kiszűrt és megfelelő terápiát kapó betegek gondozásával.

AZ OSAS-HOZ TÁRSULÓ HIPERTÓNIA KEZELÉSE

Az életmódbeli változtatások közül a túlsúly csökkentésének mind a hipertónia, mind az OSAS súlyosságának csökkentése szempontjából alapvető szerepe van. A túlzott mértékű, főként a lefekvés előtti, alkoholfogyasztás növelheti mind a vérnyomást, mind az apnoés epizódok frekvenciáját és időtartamát, a légúti izomtónus, és ébredési válasz csökkentésével. Erre fel kell hívni a páciensek figyelmét.

Az egyes antihipertenzív szerek hosszú távú hatékonyságát az OSAS súlyosságának befolyásolására, nagy összehasonlító vizsgálatokban, eddig még nem vizsgálták.

A szimpatikus tónus csökkentésére alkalmas szerek közül, akárcsak a metabolikus szindróma hipertóniájának kezelésében, itt is a RAS-gátlók (ACE-

gátlók vagy ARB-k) és a harmadik generációs, vazodilatátor béta-blokkolók (carvedilol, nebivolol), valamint az imidazolinreceptor-agonisták (rilmenidin, moxonidin) ajánlottak. A tiazid diuretikumok nemcsak kevésbé hatékonyak OSAS esetén, de ronthatják a metabolikus szindróma hátterében álló inzulinrezisztenciát, és az OSAS esetén egyébként is fokozott aritmiakockázatot, ezért csak a RAS- és a szimpatikus blokkolókkal kombinált adásuk ajánlott. Az eddigi adatok szerint a kalciumantagonisták vérnyomáscsökkentő hatékonysága gyenge volt OSAS-ban (5-6).

Közelmúltban publikált vizsgálatok adatai szerint a mineralokortikoid-receptor-antagonista spironolakton kezelés igen hatékonyan csökkentette a vérnyomást, és emellett az apnoehypopnoe indexet is (7). Az OSAS-hoz társuló rezisztens hipertónia kezelésében, az este adott 25-50 mg spironolakton előnyben részesítendő!

Számos kisebb, randomizált, kontrollált tanulmány metaanalízise azt mutatta, hogy az alvási apnoe folyamatos nyomású légsín kezelése (CPAP) szignifikánsan, de csak néhány Hgmm-rel csökkentette mind az éjszakai, mind a nappali vérnyomást (8). Súlyos OSAS-ban, jó compliance esetén, a CPAP-kezelés vérnyomáscsökkentő hatása kifejezettebb volt, különösen a kifeje-

zett nappali aluszékonysággal járó kórformákban (9).

Az OSAS-hoz társult hipertónia esetén, a balkamra-hipertrofia és a diasztolés balkamra-diszfunkció és következményes szívelégtelenség, szignifikánsan gyakoribb a magas vérnyomástól függetlenül is, és előfordulásuk növekszik az OSAS súlyosságával.

A CPAP-kezelés hatására a balkamra-hipertrofia regressziója is kimutatható volt (10).

Legújabban, egy kis esetszámú vizsgálat szerint OSAS-hoz társuló rezisztens hipertóniában a renalis szimpatikus katéterabláció szignifikánsan csökkentette nemcsak a vérnyomást, hanem az OSAS súlyosságát is (11). Ezeket az eredményeket alátámasztotta a nagy kontrollált SYMPLICITY HTN-III-tanulmány OSAS alvizsgálata is (28).

SZEKUNDER HIPERTÓNIA- NAK TEKINTHETŐ-E AZ OSAS?

Azzal kapcsolatban megoszlanak a vélemények, hogy az OSAS-t a szekunder hipertónia kórokai közé besorolhatjuk-e. Az amerikai JNC VII. hipertónia kezelési ajánlása szerint az OSAS a leggyakoribb szekunder hipertóniának tekinthető (22). Az Európai Hipertónia és Respirációs Társaság OSAS és a társuló hipertónia pozíciós jelentése (23)

szerint azonban, amíg meggyőző adatok nem igazolják, hogy az OSAS hosszú távú terápiás korrekciójával az OSAS-hoz társuló hipertónia reverzibilis, addig korai a szekunder hipertóniák közé történő besorolása (24).

Az OSAS felismerésére, valamint az OSAS-hoz társuló hipertónia diagnózisára és adekvát kezelésére nagyobb figyelmet kell fordítani! Az így kialakult hipertónia gyakran non-dipper jellegű és terápiarezisztens. A kivizsgálásában és kezelésében, a hipertónia, és az alvásközpontok sokat tudnak segíteni. Az OSAS felismerésével, és megfelelő kezelésével a betegek kardiovaszkuláris kockázata, és az elalvásos balesetek száma is csökkenthető!

KÖVETKEZTETÉSEK

- ➔ Az ABPM a családorvosi praxisokban és Hipertónia Centrumokban nélkülözhetetlen az igényes magas vérnyomás orvoslásában és az OSAS szűréséhez.
- ➔ Non-dipper hipertónia esetén OSAS-ra feltétlenül gondolni kell.
- ➔ A terápiarezisztens hipertónia hátterében OSAS is állhat (talán leggyakrabban?!)
- ➔ A diagnosztizált és kezelt OSAS megelőzheti a közlekedési baleseteket, és későbbi kardiovaszkuláris betegségeket!

IRODALOM

1. Young T, Peppard P, Gottlieb D. The epidemiology of obstructive sleep apnoea: a population health perspective. *Am J Respir Crit Care Med* 2002; 165: 1217–1239.
2. Nieto FJ, Young TB, Lind BK, et al. Association of sleep-disordered breathing, sleep apnea, and hypertension in a large community-based study. *JAMA* 2000; 283: 1829–1936.
3. Logan AG, Tkacova R, Perlikowski SM, et al. Refractory hypertension and sleep apnea: effect of CPAP on blood pressure and baroreflex. *Eur Respir J* 2003; 21: 241–247.
4. Ip MS, Lam B, Ng MM, Lam WK, Tsang KW, Lam KS. Obstructive sleep apnea is independently associated with insulin resistance. *Am J Respir Crit Care Med* 2002; 165: 670–676.
5. Portaluppi F, Provini F, Cortelli P, et al. Undiagnosed sleep-disordered breathing among male non-dippers with essential hypertension. *J Hypertens* 1997; 15: 1227–1233.
6. Schein ASO, Kerkhoff AC, Coronel CC, et al. Continuous positive airway pressure reduces blood pressure in patients with obstructive sleep apnea; a systematic review and meta-analysis with 1000 patients. *J Hypertens* 2014; 32: 1762–1773.
7. Hansen TW, Li Y, Boggia J, Thijs L, Richart T, Staessen JA. Predictive role of the nighttime blood pressure. *Hypertension* 2011; 57: 3–10.
8. Hedner J, Ejnell H, Caidahl K. Left ventricular hypertrophy independent of hypertension in patients with obstructive sleep apnea. *J Hypertens* 1990; 8: 941–946.
9. Franklin KA, Nilsson JB, Sahlin C, Naslund U. Sleep apnea and nocturnal angina. *Lancet* 1995; 345: 1085–1087.
10. Palomaki H, Partinen M, Erkinjuntti T, Kaste M. Snoring, sleep apnea syndrome, and stroke. *Neurology* 1992; 42: 75–81.
11. Dyken ME, Skomer VK, Yamada T, Ren ZY, Zimmerman MB. Investigating the relationship between stroke and obstructive sleep apnea. *Stroke* 1996; 27: 401–407.
12. Gami AS, Howard DE, Olson EJ, et al. Day-Night Pattern of Sudden Death in Obstructive Sleep Apnea. *N Engl J Med* 2005; 352: 1206–1214.
13. Marin JM, Carrizo SJ, Vicente E, et al. Long-term cardiovascular outcomes in men with obstructive sleep apnoea-hypopnoea with or without treatment with continuous positive airway pressure: an observational study. *Lancet* 2005; 365: 1046–53.
14. Marshall NS, Wong KK, Liu PY, Cullen SR, Knudman MW, Grunstein RR. Sleep apnea as an independent risk factor for all-cause mortality: the Busselton Health Study. *Sleep* 2008; 31: 1079–1085.

15. Martínez-García MA, Campos-Rodríguez F, Catalan-Serra P, Soler-Cataluna JJ, Almeida-Gonzalez C, De la Cruz Moron I, et al. Cardiovascular mortality in obstructive sleep apnea in the elderly: role of long-term continuous positive airway pressure treatment: a prospective observational study. *Am J Respir Crit Care Med* 2012; 186: 909–916.
16. Young T, Finn L, Peppard PE, Szklo-Coxe M, Austin D, Nieto FJ, et al. Sleep disordered breathing and mortality: eighteen-year follow-up of the Wisconsin sleep cohort. *Sleep* 2008; 31: 1071–1078
17. Kohler M, Pepperell JC, Casadei B, Craig S, Crosthwaite N, Stradling JR, Davies RJ. CPAP and measures of cardiovascular risk in males with OSAS. *Eur Respir J* 2008; 32: 1488–1496.
18. Narkiewicz K, Kato M, Phillips BG, Pesek CA, Davison DE, Somers VK. Nocturnal continuous positive airway pressure decreases daytime sympathetic traffic in obstructive sleep apnea. *Circulation* 1999; 100: 2332–2335.
19. Pepperell JC, Ramdassingh-Dow S, Crosthwaite N, Mullins R, Jenkinson C, Stradling JR, Davies RJ. Ambulatory blood pressure after therapeutic and subtherapeutic nasal continuous positive airway pressure for obstructive sleep apnea: a randomised parallel trial. *Lancet* 2002; 359: 204–210.
20. Stanchina ML, Welicky LM, Donat W, Lee D, Corrao W, Malhotra A. Impact of CPAP use and age on mortality in patients with combined COPD and obstructive sleep apnea: the overlap syndrome. *J Clin Sleep Med* 2013; 9: 767–772.
21. Toraldo DM, De Nuccio F, Nicolardi G. Effects of nCPAP therapy on cardiorespiratory outcomes in obstructive sleep apnea syndrome: compliance and technological advancements. *Expert Rev Respir Med* 2011; 5: 41–47.
22. Alföldi S. Az obstruktív alvási apnoe és a kardiovaszkuláris kockázat. *Metabolizmus* 2008; Suppl A: 92–93.
23. ABPM a non-dipper hypertonia és OSAS szűrésében – Szűrési modell az alapellátásban. *Családorvosi Fórum* 2012; 12(1–2): 12–14. *VoxMedica/Melania* 2012-03-21 01:07:07 | Ádám, A. |